

134-137; Dîneverî, *el-Ahbârü't-tuvâl*, s. 366-367; Ya'kübî, *el-Büldân* (nşr. M. Emîn Dannâvî), Beyrut 1422/2002, s. 42, 138; *Ahbârü'd-devleti'l-Abbâsiyye* (nşr. Abdülazîz ed-Dürî – Abdülcebâr Muttalibî), Beyrut 1971, tür.yer.; Taberî, *Târih* (Ebü'l-Fazl), VII, tür.yer.; VIII, 31-38, 116, 123, 128, 180; İbn A'sem el-Küfî, *el-Fütûh*, Beyrut 1406/1986, VIII, 355-356, 360-361; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd* (nşr. Abdülmecîd et-Terhîni – Müfîd M. Kumeyha), Beyrut 1404/1983, V, 223-224; Yezîd b. Muhammed el-Ezdi, *Târihu'l-Mevşil* (nşr. Ali Habîbe), Kahire 1387/1967, s. 125-126, 129, 132, 134-135, 140, 236, 252; Mes'ûdî, *et-Tenbih*, s. 249, 303; a.mlf., *Mürücü'z-zeheb* (nşr. Müfîd M. Kumeyha), Beyrut 1986, III, 298-299, 310-311; Kindî, *el-Vülât ve'l-kuğât* (Guest), s. 96, 101, 102-103, 105-106, 355; İbn Miskevayh, *Tecâribü'l-ümem* (nşr. Ebü'l-Kâsım İmâmî), Tahran 2000, III, 323, 324, 330, 446-447; VII, 301, 302, 305, 315, 322; VIII, 230, 237; İbn Asâkir, *Târihu Dimaşq* (Amrî), XV, 10, 20; XXV, 6; XXXVII, 180-182; LVII, 346; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), VII, 301-302, 321; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut 1977, III, 25; IV, 123; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, tür.yer.; VI, 39, 41, 46; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 443; E. L. Daniel, *The Political and Social History of Khurasan under Abbasid Rule: 747-820*, Minneapolis 1979, s. 40-41, 48, 76, 135, 142; Abdülazîz ed-Dürî, *el-Aşrû'l-Abbâsiyyü'l-evvel*, Beyrut 1997, s. 46-47, 52; K. V. Zetterstéen, "Abü 'Awn", *EP* (İng.), I, 108; R. W. Bulliet, "Abü 'Awn", *EI*, I, 260-261; Elad Amikam, "Abü 'Awn 'Abd al-Malik b. Yazîd al-Khurasânî", *The Encyclopaedia of Islam Three*, Leiden 2010, fas. 1, s. 19-25.

OSMAN AYDINLI

EBÜ BEKİR b. SÂLİM

(أبو بكر بن سالم)

Ebü Bekr b. Sâlim b. Abdillâh b. Abdirrahmân es-Sekkâf el-Alevî el-Hadramî (ö. 992/1584)

Yemenli âlim, sûfî ve şair.

13 Cemâziyelâhir 919'da (16 Ağustos 1513) Yemen'in Hadramut bölgesindeki Terîm şehrinde doğdu. IV. (X.) yüzyıldan günümüze kadar Yemen'in dinî, fikrî, ilmî, idarî ve siyasî hayatında önemli rol oynayan, Hicaz'dan Hindistan'a kadar olan sahada faaliyet gösteren Bâ Alevî ailesine mensuptur. Kaynaklarda şeceresi, Alevî ailesinin kurucusu kabul edilen Alevî b. Abdullah (Ubeydullah b. Ahmed b. İsa el-Muhâcir'e dayandırılır. Alevî b. Abdullah'ın soyu da Ca'fer es-Sâdik kanalıyla Hz. Peygamber'e ulaştırılır (Abdullah b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf, s. 167-168).

Ebü Bekir, başta Ömer Bâ Şeybân, Abdullah b. Muhammed b. Sehl Bâ Kuşeyr, Ahmed b. Alevî Bâ Cahdeb, Ma'rûf b. Abdullah Bâ Cemâl, Muhammed b. Abdullah Bâ Mahreme olmak üzere birçok hocadan

ders aldı. Babası Sâlim b. Abdullah'tan Aleviye şeyhi Ahmed Şehâbeddin b. Abdurrahman b. Ali'den Medyeniyeye hilâfeti aldı. Yirmili yaşlarda Terîm'in 15 km. doğusundaki İ'nât köyüne yerleşerek öğretim ve irşad faaliyetine başladı, şöhreti kısa sürede çevreye yayıldı. Yemen'in çeşitli bölgelerinden, Hindistan ve Kuzey Afrika'dan kendisine birçok talebe geliyordu. Böylece İ'nât köyü büyük bir yerleşim alanına dönüştü. En meşhur talebeleri Ahmed b. Muhammed el-Habeşi, Abdurrahman b. Muhammed el-Cufri, Muhammed b. Alevî, Abdurrahman el-Bîd eş-Şihri, Yûsuf el-Kâdî, Hasan Bâ Şuayb, Ahmed b. Sehl, Muhammed b. Sirâceddin'dir (Şillî, II, 59).

Kaynaklarda Ebü Bekir b. Sâlim'in âlim ve büyük bir sûfî olduğu, Hadramut'taki birçok seyyid ailesi gibi malını mülkünü fakirlere dağıttığı, evinde her gün yüzlerce kişiye yemek verdiği kaydedilmektedir. İdareciler nezdinde büyük itibar gören Bâ Alevî ailesinin diğer fertleri gibi Ebü Bekir b. Sâlim'in de dönemin yöneticileriyle arası iyiydi. Hadramut'un büyük bir kısmına hükmeden Kesirîler ailesinden Sultan Ömer b. Bedr Bû Tüveyrik ile aralarında çok sıkı bir ilişki vardı. Yemen'de özellikle Zebîd ve Hadramut bölgelerinde yetişen hemen bütün sûfiler gibi Ebü Bekir de İbnü'l-Arabî'nin fikirlerinden etkilenmiş, vahdet-i vücûd, hakikat-i Muhammediyye, insân-ı kâmil gibi konular üzerinde durmuştur. 27 Zilhicce 992'de (30 Aralık 1584) İ'nât köyünde vefat eden Ebü Bekir'in mezarının üzerine büyük bir türbe inşa edilmiştir.

Eserleri. 1. *Mi'râcü'l-ervâh ile'l-men-heci'l-veđđâh*. Hakikat-i Muhammediyye, mürşidin gerekliliği, tevhid, keramet, insân-ı kâmil, aşk, ruhların teşekkülü, ilm-i mükâşefe, ilm-i ledün, Kitap ve Sünnet'e bağlı olma gibi konuları içeren eser Ahmed Ferîd el-Mezîdî tarafından neşredilmiştir (Beyrut 2013). 2. *Fethu'l-mevâhib ve buğyetü maţlabi't-ţâlib*. 3. *Miftâhu's-serâ'ir ve kenzü'z-zehâ'ir* (Kahire 1964). 4. *Me'âricü't-tevhîd*. Ebü Bekir b. Sâlim'in Terîm'deki Mektebetü'l-Ahkâf'ta bulunan divanından bir şiiri Abdullah Muhammed el-Gazzâlî neşretmiştir (bk. bibl., eserlerinin yazma nüshaları için bk. Abdullah b. Muhammed el-Habeşi, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî*, s. 321).

Ebü Bekir b. Sâlim hakkında menâkıb türü eserler kaleme alınmış olup bazıları şunlardır: Abdullah b. Ebü Bekir Bâ Şuayb el-Vâsıtî, *ez-Zehrü'l-bâsim fi rüba'l-cennât fi menâkıbi's-şeyh Ebî Bekr b.*

Sâlim Mevlâ 'Înât; Muhammed b. Abdurrahman b. Sirâceddin el-Hadramî, *Bülûğu'z-zafer ve'l-meğânim fi menâkıbi Ebî Bekr b. Sâlim*; Abdullah b. Ahmed el-Heddâr, *el-Cevâhir fi menâkıbi şeyh el-ekâbir* (Kahire 1391/1971); Abdullah b. Ahmed b. Cendân, *el-Vüfûdü'l-vâride 'alâ seyyidinâ Ebî Bekr b. Sâlim es-Sekkkâf* (Şillî, II, 61; Ayderûs b. Ömer el-Habeşi, II, 962).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Bekir b. Sâlim, *Mi'râcü'l-ervâh ve'l-men-hecü'l-veđđâh* (nşr. Ahmed Ferîd el-Mezîdî), Beyrut 2013, tür.yer.; Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nürü's-sâfir*, s. 368-369; Şillî, *el-Meşre'u'r-revî fi menâkıbi Benî 'Alevî*, Kahire 1982, II, 58-62; Abdullah b. Muhammed b. Sâlim Bâ Kesir el-Kindî, *Rihletü'l-eşvâkı'l-kaviyye ilâ mevâzini's-sâdeti'l-Aleviyye* (nşr. Abdullah b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf), Beyrut 1405/1985, s. 45-47; Ayderûs b. Ömer el-Habeşi, *'İkdu'l-yevâkıti'l-cevheriyye ve simtü'l-ayni'z-zehebiyye bi-zikri tarihî's-sâdâti'l-Aleviyye* (nşr. Muhammed b. Ebü Bekir b. Abdullah Bâ Zîb), Amman 1432/2011, II, 960-965; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 238; R. B. Serjeant, *The Saiyids of Hadramawt*, London 1957, s. 17-18; Sâlih el-Hâmid, *Târihu Hađramevt*, Cidde 1388/1968, I, 68, 69; Abdullah Muhammed el-Habeşi, *eş-Şüfiyye ve'l-fukahâ' fi'l-Yemen*, San'a 1396/1976, s. 70, 80; a.mlf., *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 321; Abdurrahman b. Ubeydullah es-Sekkâf, *Mu'cemü büldâni Hađramevt*, San'a 2002, s. 555; Abdullah b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf, *Târihu's-şu'arâ'i'l-hadramiyyin*, Kahire 2004, I, 167-171; Emîn b. Ahmed es-Sa'dî, *eş-Şüfiyye fi Hađramevt*, Riyad 2011, s. 125-128; Amin Buxton, *Imams of the Walley*, Western Cape 2012, s. 36-40; Abdullah Muhammed el-Gazzâlî, "Ebü Bekir es-Sekkkâf ve Tâ'riyyetüh", *MMA* (Küveyt), XL/2 (1417/1969), s. 111-140; Kazuhiro Arai, "Abü Bakr b. Sâlim", *The Encyclopaedia of Islam Three*, Leiden 2010, fas. 1, s. 25, 26.

MEHMET YILDIZ

EBÜ GUDDE, Abdülfettâh

(عبد الفتاح أبو غدة)

Ebü Zâhid Abdülfettâh b. Muhammed b. Beşîr Ebî Gudde el-Kureşî el-Mahzûmî (1917-1997)

Halepli âlim.

9 Mayıs 1917'de Halep'te doğdu. Sahâbî Hâlid b. Velîd'in soyundan geldiği kaydedilir. Babası dokuma ticareti yapıyordu. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra çalışma hayatına atıldı. On dokuz yaşında iken ticareti bırakıp Halep'in ünlü Hüsreviyye Medresesi'ne kaydoldu. Buradan mezun olunca (1942) Kahire'ye giderek Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde okudu (1944-1948). Aynı üniversitenin Arap Dili

Abdülfettâh
Ebû Gudde

ve Edebiyatı Fakültesi'nde iki yıl öğretim metotları ihtisası yaparak pedagoji diploması aldı, ardından Halep'e döndü. Ebû Gudde'nin talebeliğinde ders okuduğu hocaları dışında yararlandığı başlıca hocaları arasında İsâ el-Beyânünî, Muhammed Râgıb et-Tabbâh, Ahmed Muhammed ez-Zerkâ, Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, Ahmed Muhammed Şâkir ve Ebû'l-Fazl İbnü's-Siddîk el-Gumârî gibi ünlü isimler sayılabilir. Yetişmesinde hocası Zâhid Kevserî'nin ayrı bir yeri vardır. İlk oğluna Zâhid adını vermesi, bazı eserlerini ona ithaf etmesi ve kendini Kevserî diye yine ona nisbet etmesi bunu göstermektedir. Kevserî'ye olan bu bağlılığı onun Suudi Arabistan'da Selefî / Vehhâbî çevrelerin baskısına muhatap olmasına yol açtı. Çeşitli hocalarından 119 icâzet alarak devrinin en çok icâzet sahibi âlimlerinden biri oldu. Nûreddin İtr, Muhammed Avvâme, Mahmûd Mîre, Hasan el-Katırcı, Nurettin Boyacılar ve Nurettin Yıldız gibi şahsiyetlerin onun talebeleri arasında yer aldı. Birçok ilim adamının kendisinden "allâme" diye söz ettiği Ebû Gudde bilhassa Arap dili, fıkıh ve hadis alanlarında uzmanlaştı.

Mısır'dan Halep'e döndükten sonra burada Hannânu, Me'mûn ve Sanâî gibi lise-lerde muallimlik, Şa'bâniyye ve Hüseyviyye medreselerinde müderrislik yaptı (1951-1962). Ardından siyasete atıldı, Suriye Meclisi'ne milletvekili seçildi (1962). Meclisin feshedilmesi üzerine Dimaşk Üniversitesi İslâm Hukuku Fakültesi'ne tayin edildi. 1965'te Suudi Arabistan'a gitti, daha sonraları Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye'ye dönüşen İslâm Hukuku ve Arap Dili fakültelerinde ders vermesi başladı. Yaz tatili için geldiği Halep'te dinin saygınlığını zedeleyeceğini düşündüğü bazı girişimlere karşı çıkması yüzünden tutuklanarak hapse atıldı (1966). Yaklaşık bir yıl sonra hapisten çıkınca Riyad'a gidip yerleşti. Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye'de yirmi üç yıl hocalık yaptıktan sonra Kral Suûd Üniversitesi'ne

geçti (1988), buradaki iki yıllık hocalığının ardından emekliye ayrıldı (1990). Sudan, Yemen, Katar, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerin üniversitelerinde misafir hoca olarak bulundu, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı pek çok ülkede yapılan ilmi toplantılara katıldı. Otuzdan fazla ülkede yüzlerce şehre gitti, bu sebeple devrinde "ilim seyyahı" diye nitelendi (Muhammed b. Abdullâh Âlû Reşîd, s. 115). Emekli olduktan sonra kendini telif ve tahkik çalışmalarına verdi. Sağ gözündeki retina yırtılması üzerine hastalandı ve 17 Şubat 1997'de Riyad'da vefat etti. Vasiyeti üzere Medîne'ye nakledilerek Cennetü'l-bakî'da defnedildi. Ebû Gudde yumuşak huylu, alçak gönüllü, ağır başlı, vefalı, hocalarına karşı saygılı, zarif ve duygusal kişiliğiyle tanınır. Vaktini iyi değerlendirmesi, az konuşması, müslümanların dertleriyle ilgilenmesi onun özelliklerindedir. Ebû'l-Hasan en-Nedvî kendisini "değişik ilimlerde uzman, ilmi dirâyet sahibi, isabetli görüşleri olan, büyük gayretle selef âlimlerinin hâtırası, rabbânî bir âlim" diye nitelendirmiştir (*Şafaḥât*, Ebû'l-Hasan en-Nedvî'nin takrizi, s. 12).

Eserlerinde Ebû Gudde'nin muhakkik ve münekkit kimliği öne çıkmış, kendi sahasındaki önemli âlimleri, aralarında hocalarının da bulunduğu pek çok âlimi eleştirmekten çekinmemiştir. Tahkik ettiği kitaplara koyduğu zengin notlarla ve hazırladığı geniş indekslerle bu eserlerin hacimlerini bazan birkaç kat genişletmiş, yayımladığı eserlerin yeni baskılarına zengin ilâveler yapmıştır. Ebû Gudde hocalığı yanında önemli görevlerde de bulunmuş, Halep'te liselerin müfredatını, Suudi Arabistan'da İmam Muhammed b. Suûd Üniversitesi İslâm Hukuku Fakültesi ve Yüksek Hukuk Enstitüsü'nün ders programlarını hazırlamış, Dimaşk Üniversitesi İslâm Hukuku Fakültesi bünyesindeki *Fıkıh Ansiklopedisi*'nin (*el-Mevsû'atü'l-fıkhîyye*) müdürlüğünü yapmış, Suudi Arabistan ve Irak'ta el-Meclisü'l-ilmî üyeliğini, İhvân-ı Müslimîn Teşkilâtı'nın Suriye liderliğini, Râbitatü'l-âlemi'l-İslâmî'nin kurucu konsey üyeliğini Suriye temsilciliğini ifa etmiştir. Hadis ilmine yaptığı katkılardan dolayı Fas Kralı II. Hasan ve Bruney Sultanı Hasan Belkiye (Hasanal Balkiah) tarafından ödüllendirilmiştir (Uluslar Arası Hadise Hizmet Ödülü, 1995).

Eserleri. 1. *Lemeḥât min târihi's-sünne ve 'ulûmi'l-ḥadîs* (Beyrut 1404/1984; Pakistan 1404; Beyrut 1417, 2008) (trc. Enbiya Yıldırım, *Mevzû Hadisler: Sened ve Metin Yönüyle* [İstanbul 1995]). 2.

el-İsnâd mine'd-dîn (Beyrut 1412/1992). 3. *Şafḥa müşriḳa min târihi semâ'î'l-ḥadîs 'inde'l-muḥaddîsîn* (*el-İsnâd mine'd-dîn* ile birlikte yayımlanmıştır). 4. *es-Sünnetü'n-nebeviyye ve beyânü medlûlihâ eş-şer'î ve't-ta'rif bi-hâli Süneni'd-Dârekuṭni* (Beyrut 1412/1992) (trc. Harun Reşit Demirel, "Sünnet Kavramının Hukukî Anlamı ve Dârekuṭni'nin Sünen'i Üzerine Bir İnceleme", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, V/1 [2005], s. 305-331; trc. Enbiya Yıldırım – Mesut Duman, "Sünnet İfadesinin Dinî Anlamı ve Dârekuṭni'nin Sünen'inin Konumu", *Usûl İslâm Araştırmaları*, V/5 [2006], s. 77-108). 5. *Taḥḳîku ismeyi's-Şaḥîḥayn ve'smi Câmî'i't-Tirmizî* (Beyrut 1414/1993). 6. *Aḥḫâ'ü'd-duktûr Taḳıyyüddîn en-Nedvî fi taḥḳîki kitâbi Zâferi'l-emânî* (Abdülhay el-Leknevî'nin *Zâferü'l-emânî* si ile birlikte yayımlanmıştır [Beyrut 1416]). 7. *Mes'eleṭü ḥalki'l-Kur'ân ve eṣeruhâ fi şufûi'r-ruvât ve'l-muḥaddîsîn ve kü-tûbi'l-cerḥ ve't-ta'dîl* (Halep, ts.; Beyrut 1426/2005). Müstakil olarak basılmadan önce Ebû Gudde'nin başka bir çalışması içerisinde yer alan bu risâle (Zafer Ahmed et-Tehânevî, *Ḳavâ'id fi 'ulûmi'l-ḥadîs*, s. 361-380, dipnot) Mücteba Uğur tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir ("Halk-ı Kur'ân Meselesi", *A'İFD*, XX [Ankara 1975], s. 307-321). 8. *Ümerâ'ü'l-mü'minîn fi'l-ḥadîs* (Münzirî'nin *Cevâbü'l-ḥâfiẓ* ve Ebû Gudde'nin *Kelimâtı* ile birlikte yayımlanmıştır [Beyrut 1411], s. 103-125). 9. *Ḥuḫbetü'l-ḥâce leysset sünne fi müstehelli'l-kütüb ve'l-mü'ellefât* (Beyrut 1420/1999, 2008). 10. *el-'Ulemâ'ü'l-'uz-zâb ellezîne âserü'l-'ilme 'ale'z-zevâc* (Beyrut 1402/1982, 1416/1996, 2008; Riyad 1403/1983; Lahor 1403/1983). 11. *Terâcimü sitte min fuḫahâ'i'l-'âlemi'l-İslâmî fi'l-ḳarni'r-râbî' 'aşer ve âşaru-hümü'l-fıkhîyye* (Beyrut 1417/1997, 2010). 12. *Şafaḥât min şabri'l-'ulemâ' 'alâ şedâ'idil-'ilm ve't-taḥşîl* (Beyrut 1391/1971, 1418/1997; nşr. Selmân Ebû Gudde, Beyrut 1424/2003, 2012; trc. Faruk Beşer, *İlim Uğrunda*, İstanbul 1985; Serdar Yolaçan, *İlim Uğruna*, İstanbul 2006). 13. *Ḳıymetü'z-zemen 'inde'l-'ulemâ'* (Beyrut 1404/1984, 1407/1987, 1426/2005; Lahor 1405/1985; Kahire 1406/1986) (trc. Enbiya Yıldırım, *İslâm Âlimlerinin Gözüyle Zamanın Kıymeti*, İzmir 1995). 14. *Menhecü's-selef fi's-sü'âli 'ani'l-'ilmi ve te'allümi mâ yeḳa'u ve mâ lem yeḳa'* (Beyrut 1412/1992, 2008). 15. *Nemâzic min resâ'ili'l-e'immeti's-selef ve edebihimi'l-'ilmî* (Beyrut 1417/1996).

16. *er-Resûlü'l-mu'allim şallallâhü 'aleyhi ve sellem ve esâlibühü fi't-ta'lim* (Beyrut 1417/1996, 2008) (trc. Enbiya Yıldırım, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metodları*, İstanbul 1998). 17. *Min Edebi'l-İslâm*. Önce Ebû'l-Feth el-Büstî'nin *Kaşîdetü 'unvânî'l-hikem'i* ile birlikte (Beyrut 1412/1992), daha sonra müstakil olarak (Beyrut 2010) yayımlanmıştır. 18. *Kelîmât fi keşî ebâtil ve iftirâ'ât* (Riyad 1394/1974, 1411/1991). Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî ve Züheyr eş-Şâviş gibi âlimlerin Ebû Gudde hakkındaki ithamlarına cevap olarak kaleme alınmıştır. 19. *Eyyühe'l-müstemi'u'l-kerîm*. Müellifin radyoda yaptığı konuşmalardan oluşan kitabı oğlu Muhammed Zâhid yayımlamıştır (Halep 2009).

Ebû Gudde aynı zamanda pek çok eseri tahkik etmiştir. Muhammed Enver Şah Keşmîrî'nin *et-Taşrih bimâ tevâtere fi nüzûli'l-Mesîh*; İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî'nin *el-Akîdetü'l-İslâmiyye elletî yüneşşe'u 'aleyhe's-şîğâr*; Tâhir el-Cezâirî'nin *Tevcihü'n-naazar ilâ uşûli'l-eşer ve et-Tibyân li-ba'zi'l-mebâhişi'l-müte'alika bi'l-Şur'ân alâ şarîhi'l-İtkân*; Zâfer Ahmed Tehânevî'nin *İ'lâ'u's-sünen'in mukaddimesi Kavâ'id fi 'ulûmî'l-hadîs* (cerh ve ta'dîl lafızlarını ve konularını, Hanefîler'in hadise yaklaşımını anlamada önemli yeri olan bu esere Ebû Gudde çok sayıda açıklayıcı ve tamamlayıcı not

eklemiştir, eseri İbrahim Canan *Yeni Usûli Hadîs* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir [İzmir 1982]); Zehebî'nin *el-Mûkîza fi 'ilmi muşalahi'l-hadîs*; Şebbîr Ahmed el-Osmânî'nin *Mebâdî'ü 'ilmi'l-hadîs*; Ali el-Kârî'nin *el-Maşnû' fi ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû'* (Halil İbrahim Kutlay tarafından *Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir [İstanbul 2006]); İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *el-Menârü'l-münîf fi's-şahîh ve'z-zâ'if*; Abdülazîm el-Münzirî'nin *Cevâbü'l-hâtîz Ebî Muhammed 'Abdül'azîm el-Münzirî el-Mısrî 'an es'ile fi'l-cerh ve't-ta'dîl*; Tahâvî'nin *et-Tesviye beyne haddesenâ ve aḥberenâ ve zikri'l-hücceti fih*; Muhammed b. Ahmed Binnîs el-Fâsî'nin *Risâle fi cevâzi hâzfi kâle 'inde kavlihim haddesenâ*; Safiyüddin Ahmed b. Abdullah el-Hazrecî'nin *Hulâsatü Tezhibi Tezhibi'l-Kemâl fi esmâ'ir-ricâl* (Ebû Gudde eserindeki bazı yanlışlara temas etmiş ve bunları düzeltmiştir); İbn Hacer el-Askalânî'nin *Lisânü'l-Mizân* (Ebû Gudde, üzerinde on yıl çalıştığı esere dört bölüm halinde geniş bir mukaddime yazmıştır); Abdülhay el-Leknevî'nin *er-Ref' ve't-tekmîl fi'l-cerh ve't-ta'dîl* (uzun ve yorucu bir sürecin ürünü olan bu çalışma Ebû Gudde'nin en önemli eseridir. Yaklaşık otuz sayfalık asıl eseri Ebû Gudde dipnotlarıyla birlikte 564 sayfaya çıkarmıştır) bunlardan bazılarıdır (diğer tahkikleri ve Ebû Gudde'nin eserleri için bk. Beyler, *XX. Asır Halep Muhaddisleri*, s. 151-181). Ebû Gudde'nin başka âlimlerle birlikte yaptığı çalışmaları yanında yarım kalmış pek çok telifi ve tamamlanmış halde henüz yayımlanmamış eserleri de bulunmaktadır. Muhammed Beyler, *XX. Asır Halep Muhaddisleri ve Abdülfettâh Ebû Gudde'nin Hadisçiliği* adlı doktora tezinde (bk. bibl.) müellifin eserlerini tanıtmış, tahkikleri, makaleleri, tamamlanmamış ve henüz yayımlanmamış eserleriyle Ebû Gudde hakkında yazılanlara dair bilgi vermiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

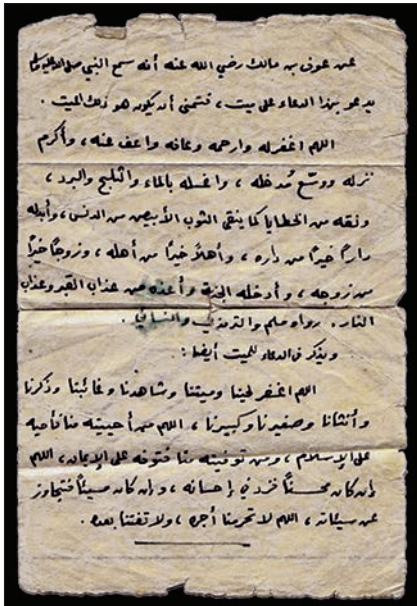
Abdülfettâh Ebû Gudde, *Huḫbetü'l-hâce leysset sünne fi müstehelli'l-kütüb ve'l-mü'ellesefât*, Beyrut 1420/1999, Yüsf el-Kardâvî'nin yazısı, s. 3-4; a.mlf., *Şafaḫât min şabri'l-ulemâ' 'alâ sedâ'idü'l-ilm ve't-taḫşîl* (nşr. Selmân Ebû Gudde), Beyrut 1424/2003, neşredenin girişi, s. 7-36, Mustafa ez-Zerkâ'nın takrizi, s. 11, Ebû'l-Hasan en-Nedvî'nin takrizi, s. 12; Muhâsibî, *Risâletü'l-müstersîdin* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1426/2005, Haseneyn Mahlûf'un takrizi, s. 23-24; İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mizân* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1423/2002, neşredenin girişi, I, 7-73; Abdülkâdir Ayyâş, *Mu'cemü'l-mü'ellifine's-Süriyyin fi'l-ḫarnî'l-ışrin*, Dimaşk

1405/1985, s. 14-15; Mahmûd Saîd Memdûh, *eş-Şeze'l-fevâh fi aḥbâri seyyidi eş-şeyh 'Abdülfettâh Ebû Gudde*, [baskı yeri yok] 1419/1998 (Dârü'l-İmâm et-Tirmizî); Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 161-162; Muhammed b. Abdullah Âlû Reşîd, *İmdâdü'l-fettâh bi-esânidi ve merviyâtü's-Şeyh 'Abdülfettâh*, Riyad 1419/1999, tür.yer., ayrıca bk. Mustafa ez-Zerkâ'nın takrizi, s. 13-15, ayrıca bk. Ebû'l-Hasan en-Nedvî'nin takrizi, s. 34-35; M. Takî el-Osmânî, "el-'Allâmetü's-şeyh 'Abdülfettâh Ebû Gudde rahimehullâhü Te'âlâ", a.e., s. 60-69; Abdülvehhâb Ebû Süleyman, "Fakîdü'l-İlm", a.e., s. 81-95; M. Receb el-Beyyûmî, "'Abdülfettâh Ebû Gudde min beḳâye's-selefi's-şâlih", a.e., s. 96-113; Ebû Gudde'nin tamamlanmamış otobiyografisi, a.e., s. 141-145; M. Ali el-Hâşimî, *eş-Şeyh 'Abdülfettâh Ebû Gudde kemâ 'arafâtüh*, Beyrut 1425/2004; M. Hayr Ramazan Yüsf, *Mu'cemü'l-mü'ellifine'l-mu'âşrin*, Riyad 1425/2004, I, 366-367; Muhammed Beyler, *XX. Asır Halep Muhaddisleri ve Abdülfettâh Ebû Gudde'nin Hadisçiliği* (doktora tezi, 2008), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; a.mlf., "Abdülfettâh Ebû Gudde (9 Şevval 1417/17 Şubat 1997)", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, I/1, İstanbul 2003, s. 217-221; *el-İsneyniyye* (nşr. Abdülmaksûd M. Saîd Hoca), [baskı yeri ve tarihi yok], XI, 595-676; Hasan Kâtirci, "el-'Allâmetü's-şeyh 'Abdülfettâh Ebû Gudde kâle nazîruhü fi 'ilmihî ve edebih", *Minberü'd-dâ'iyyât*, sy. 21-22, Beyrut 1417, s. 17-23; sy. 23 (1417), s. 17-22; Ahmed Hamdi Yıldırım, "Abdülfettâh Ebû Gudde (1917-1997)", *İLAM Araştırma Dergisi*, II/1, İstanbul 1997, s. 199-202; Mehmet Görmez, "Abdülfettâh Ebû Gudde ile Sünnet ve Hadis Üzerine Bir Söyleşi", *İslâmî Araştırmalar*, X/1-2-3, Ankara 1997, s. 138-144; Ali Pekcan, "Abdülfettâh Ebû Gudde (1917-1997)", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 6, Konya 2005, s. 575-584; M. Zâhid Ebû Gudde, "'Abdülfettâh Ebû Gudde", <http://www.aboghodda.com/Biography-AR.htm> (12 Kasım 2005); Nurettin Boyacılar, "Hocam Abdülfettâh Ebû Gudde ile", <http://www.davetci.com> (17 Aralık 2005).

MUHAMMET BEYLER

Abdülfettâh Ebû Gudde'nin el yazısı

EBÛ HAFS el-KEBÎR

(أبو حفص الكبير)

Ebû Hafs Ahmed b. Hafs
b. ez-Zibrikan el-İclî el-Buhârî
(ö. 217/832)

Buhara'nın İslâmlaşma sürecinde
önemli etkisi olmuş
Hanefî fakihî.

Hayatına dair bilgiler son derece sınırlıdır. Muhtemelen mezar taşından hareketle nesebini en ayrıntılı biçimde veren Muînülfukarâ Ahmed b. Mahmûd'un kaydına göre tam isim zinciri Hoca Ebû Hafs Ahmed b. Hafs b. Zibrikan b. Abdullah b. Bahr el-İclî el-Buhârî'dir. Buna göre Benî İclî kabilesine mensuptur ve dedeleri ilk fetihlerle Buhara'ya yerleşmiş olmalıdır. Doğum tarihini Ebû Hanîfe'nin vefat ettiği ve Şâfiî'nin doğduğu 150 (767), ölüm tarihini de 217 (832) şeklinde belirten